

4. Пименова М. В. Типы концептов и этапы концептуального исследования [Електронний ресурс] / Марина Владимировна Пименова // Вестник Кемеровского государственного университета. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://qps.ru/f5dTu>

5. Пономарьова Е. Ю. Концептуальная оппозиция «Жизнь – Смерть» в поэтическом дискурсе (на материале поэзии Д. Томаса и В. Брюсова): автореф., дис. канд. филол. наук: 10.02.20. – Тюмень, 2008. 22 с

6. Alessandro Bertoldi, il mini Berlusconi altoatesino e la «tata» Biancofiore Leggi l'articolo: Alessandro Bertoldi, il mini Berlusconi altoatesino e la «tata» Biancofiore [Електронний ресурс] // Corriere della Sera. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://qps.ru/pHoUE>

7. Berlusconi non è più Cavaliere del lavoro [Електронний ресурс] // Il Fatto Quotidiano. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://qps.ru/Dxe0H>

8. Enzo Santarelli «Profilo del Berlusconi», stampato per conto della Editrice DATANEWS presso la Tipolitografia Empograph Villa Adriana Roma, Maggio, 2002, p. 76 18.

9. L'espresso № 25, p. 98.

10. Oggi, № 25, p. 150 29.

11. Silvio Berlusconi, è Alessandro Bertoldi il suo erede. [Електронний ресурс] // Oggi. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://qps.ru/eQ5ZU>

Москалец Ю.В.

студентка,

Науковий керівник: Шапочкіна О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНШОМОВНИХ АФІКСІВ У СИСТЕМІ СЛОВОТВОРУ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Останніми роками філологічна наука приділяє усе більше уваги проблематиці словотворення, вихідним загальноприйнятим положенням якого є його системність, тобто закономірний зв'язок його елементів один з одним та із загальною побудовою словарного складу мови. При цьому слід пам'ятати, що для словотвору, як і для сучасного мовознавства в цілому, є характерним чітке розмежування діахронії та синхронії, тобто історії розвитку мови та її сучасного стану.

Стосовно німецької мови можемо зазначити досить помітну у другій половині ХХ століття тенденцію більш детально висвітлювати окремі словотворчі засоби у великих словниках (наприклад, «Большой немецко-русский словарь», складений під керівництвом проф. О. І. Москальської, німецький тлумачний словник «Wörterbuch und deutschen Gegenwartssprache», herausgegeben von Ruth Klappenbach und Wolfgang Steinitz, «Lexicon zur Wortbildung, Morpheminventar, herausgegeben von Gerhard Augst, деякі тлумачні словники, видані в ФРН). Ця джерельна база здатна, на наш погляд, слугувати своєрідним «пунктом відліку» для дослідження специфіки функціонування афіксів іншомовного походження в німецькій мові, що пов'язана передусім з недостатньою вивченістю цієї ділянки німецької словотворчої системи, а також з практично відсутньою систематизацією й осмисленням мовленнєвого феномена афіксації як такої.

Виходячи з незаперечності того, що афіксація визнана філологічною наукою одним із способів формування нових слів шляхом приєднання словотворчих афіксів

до різних основ і розглядається як складний та неоднозначний процес, важливо зупинитися на так само неоднозначному характері механізму формування лексичного значення твірного слова. Погляди фахівців стосовно даного мовленнєвого феномена репрезентовані у працях філологів В. Виноградова, О. Кубрякової, Л. Мурзіна, Л. Сахарного та багатьох інших. Дослідження ними семантичних властивостей джерел мотивації твірних слів надає нам можливість побачити неоднозначність дефініції афіксації в цілому і функціональних особливостей іншомовних афіксів в системі словотвору – зокрема. Серед зарубіжних філологів-германістів проблематика словотвору представлена у наукових розвідках Öhmann (1959, 1970, 1976), Fleischer (1972, 1983), Becher (1980), Werner (1980), Fleischer, Barr (1992) та ін. Так, за даними російського вченого Р. Мурясова (1990), запозичені словотворчі елементи складають близько 78% від загальної кількості афіксів у німецькій мові, відтак роль, яку вони відіграють у синхронному словотворі, потребує відповідного осмислення, вивчення та оцінки.

Афікс, а також формант або форматив є морфемою, яка приєднується до кореня і слугує для утворення слів. Афікси можуть бути словотворчими і флексійними. По суті, афікс є пов'язаною морфемою, яка не співпадає з основою хоча б в одній словоформі неслужбового слова. Як відомо, префікси та суфікси можуть бути відокремлюваними афіксами. Жоден спосіб утворення слів не досліджувався так часто і детально, як афіксація. Попри це, не можна сказати, що проблеми афіксації знайшли своє вирішення. В основному це стосується кардинальних питань афіксації: визначення дериваційного статусу афіксальної морфеми та семантики дериваційного афікса. Розгляд афіксальної підсистеми будь-якої мови передбачає встановлення критеріїв та меж афіксації, а також того семантичного навантаження, який несе той чи інший афікс і з яким пов'язане його місце в даній підсистемі. Російський дослідник Г. Винокур писав, що загалом функція афікса полягає в тому, що він уможливорює здатність побачити ту саму основу в іншій перспективі, в одному з її бічних висвітлень; відповідно, афікс може мати певний смисл лише за умови, коли його застосовують до певної основи, а не існує сам по собі. Іншими словами, функція афікса полягає в тому, щоб актуалізувати потенцію значень, що належать основам. За афіксального словотворення нові слова утворюються від морфем шляхом додавання до них афіксів. Коренева морфема, поєднуючись із афіксальною, регулюється певними словотвірними моделями, де остання, як відомо, має узагальнене типове значення. У свою чергу, словотвірній моделі властива та чи інша ступінь продуктивності.

Основною одиницею словотвору є твірне слово. В. Виноградов зазначає, що додавання афікса граматичного характеру не відображається на лексичному значенні основи. Всередині однієї морфологічної парадигми зберігається лексична тотожність кореня, варіюються граматичні значення форм. Такий тип поєднання називають адитивним: за такого типу поєднання «значення форми слова складається зі значення його основи та афікса» [1, с. 12]. Нове слово утворюється не як результат додавання афікса до твірної основи, а як результат приєднання деякого структурованого перетворення однієї форми найменування на іншу, більш компакту, синонімічну до неї форму найменування (слово). Ядром словотворчої парадигми виступає основа мотивуючого слова. Парадигмі властиво об'єднувати одноосновні похідні однакового словотворчого такту, але різного словотворчого значення. Він починається з основи мотивуючого слова, а основа вибирає ті афікси, які не є протипоказаними їй структурно, граматично і семантично.

Для отримання нового найменування до деякого вихідного елементу, який в майбутньому складному найменуванні стане «ідентифікуючою» компонентою, додається новий елемент – диференціююча компонента майбутнього складного найменування, котра уточнює значення нового найменування по відношенню до інших найменувань, які мають ту саму ідентифікуючу компоненту. Розвиток мови удосконалюється, поступово слова піддаються семантичним змінам. Значення слів змінюються, вони (слова) переходять до іншої лексико-граматичної категорії і ці зсуви нових значень призводять до зміни функції слова.

Враховуючи вищезазначене, Афікси можуть бути класифіковані як *продуктивні* та *непродуктивні*. Під *продуктивними* афіксами розуміють той тип, який бере участь у генерації нових слів на певному проміжку розвитку мови. Так афікси і префікси виступають як дериватори, тобто словотворчі афікси, які можуть стояти перед і після кореня, надаючи слову нового лексичного значення. Значення ж словотворчого афікса варіюється залежно від конкретного кореня, до якого він приєднується.

Словоутворюючі афікси французького походження в сучасній німецькій мові функціонують у вигляді суфіксів *-age, -aille, -ance, -ard, -elle, -erie, -ette, -eur, -ateur, -euse, -ibel, -ice, -iere, -ier* тощо. Романське походження мають такі вживані в німецькій мові суфікси, як *-ese, -esk, -eske-, -esse* та інші.

Численність вживання іншомовних афіксів зобов'язує нас, зрештою, дослідити і спробувати систематизувати їх функціональні особливості, виокремити певні групи іншомовних афіксів за ознакою якості їх впливу на трансформації змісту, форми, семантики тощо.

Відносно утворення іменників за допомогою префіксів дослідниця М. Степанова пише, що «префіксація не знаходить широкого застосування у німецькій мові. Існує дуже незначна кількість префіксів, приєднаних... до іменних основ» [8, с. 147]. З цим твердженням погоджуються і німецькі філологи В. Фляйшер та І. Барц: вони вказують лише 6 німецьких префіксів, приєднаних до іменника (*erz-, ge-, haupt-, miss, un-, ur-*) та 14 запозичених префіксів (*a-/an-, il-/im-/in-/ir-, non-, dis-, hyper-, anti-, ex-,inter-, ko-/kon-/kol-/co-, prä-, pro-, re-, trans-, ultra-*). Проте цей список є, очевидно, далеко не повним.

Розглянемо докладніше такий словотворчий іншомовний префікс, як *ex-*. Він має латинське походження і володіє значенням «колишній», приєднується до іменників, які слугують найменуванням осіб. Вважається, що даний префікс було вперше використано у німецькій мові для позначення колишніх членів ордену Ісуса – єзуїтів – у 1767 р. (*Ex-Jesuit*). Можна припустити, що у XVIII ст. даний префікс мислився інакше: написання лексеми через дефіс вказує на значну самостійність елемента, якої він згодом набуде на початку XIX ст. Разом з тим дослідники В. Фляйшер та І. Барц вказують на інші джерела, з яких цей префікс прийшов у німецьку мову: лат. *exconsul*, франц. *exministre*.

Останнім часом спостерігається тенденція до вживання елемента *ex* як самостійної лексеми у значенні «колишній партнер, колишній чоловік/дружина»: *Männer zeigen sich einsichtiger und lasten das Beziehungsende nur zu 57 Prozent ihrer Ex an*.

Кількість іменників із запозиченими суфіксами в сучасній німецькій мові є порівняно незначною. Розглянемо один з прикладів. Суфікс *-eske* має французьке (за іншими даними, романське) походження і використовується для позначення жанрів (*Humoreske, Grotteske, Burleske*). Дещо окремо стоїть лексема *Clowneske*, яка є

єдиним прикладом участі даного суфікса у словотворі – у даній лексемі поєднуються французький та англійський елементи. Незважаючи на відсутність широкого словотворчого кола з поєднанням даного афікса з німецьким коренем, ми вправі говорити про його здатність до словотворення як такого.

Подібний аналіз можна застосувати і до словотворчих процесів стосовно інших частин мови. Але основною особливістю серед усіх функціональних можливостей іншомовних афіксів вочевидь можна назвати творення нових змістів і значень, тобто реалізацію ними словотвірної функції.

Попередньо можна також припустити можливість такого підходу і до вивчення інших функціональних особливостей запозичених афіксів, а саме – формоутворюючої та комбінованої, словоформоутворюючої, що дасть змогу сформулювати комплексну методологічну базу для дослідження закономірностей словотворчого процесу сучасної німецької мови за участю іншомовних афіксів.

Список використаних джерел:

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – 2-е изд., стереотип. – М.: Сов. Энциклопедия. 1969. – 608 с.
2. Добровольский Д. О. Беседы о немецком слове / Д. О. Добровольский. – М.: Языки славянской культуры, 2013. – 744 с. – (Studia Philologica).
3. Кучерявенко И. В. Прилагательные с иноязычными заимствованными компонентами (основами и суффиксами) греко-латинского происхождения в современном немецком языке.
4. Нефедова Л. А. Иноязычная лексика в современном немецком языке: иноязычная лексика в контексте заимствования и словообразования: монография / Л. А. Нефедова. – М.: МГПУ, 2012. – 98 с.
5. Розен Е. В. На пороге XXI века. Новые слова и словосочетания в немецком языке / Е. В. Розен. – М.: Менеджер, 2000. – 192 с.
6. Розенталь Д. Э. Словарь-справочник лингвистических терминов: пособие для учителя / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1985. – 400 с.
7. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка / [А. Н. Зуев, И. Д. Молчанова, Р. З. Мурысов и др.]; Под руковод. М. Д. Степановой. – М.: Русский язык, 1979. – 536 с.
8. Степанова М. Д. Теоретические основы словообразования в немецком языке / М. Д. Степанова, В. Фляйшер. – М.: Высшая школа, 1984. – 264 с.